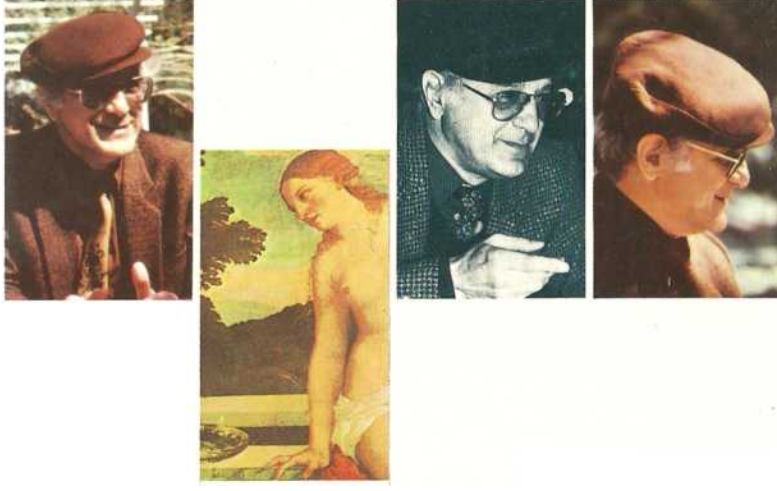

ATTILÂ İLHAN

Bütün Şiirleri:9

elde var hüzün

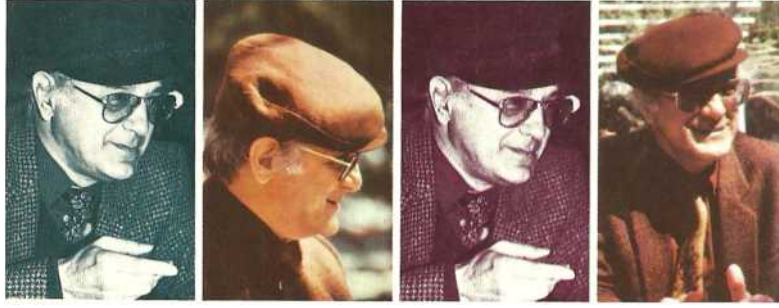

**bilgi
yayınevi**

“Attilâ İlhan
toplumcu şiirimize

olduğu kadar,
bireyci şiirimize de
yeni boyutlar
kazandırmıştır.”

ASIM BEZİRCİ

BİLGİ YAYINLARI : 192

ATTİLÂ İLHAN, BÜTÜN ŞİİRLERİ : 9

ISBN 975 - 494 - 332 - X
99 . 06 . Y . 0105 . 1650

Birinci Basım 1982
İkinci Basım 1984
Üçüncü Basım 1992
Dördüncü Basım 1995
Beşinci Basım 1997
Altıncı Basım Haziran
1998
Yedinci Basım Haziran
1998
Sekizinci Basım
Aralık 1999

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenışehir 06420 /
Ankara
Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22 -
434 12 71
Faks: (0-312) 431 77 58

<http://www.bilgiyayinevi.com.tr>
e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks: (0-312) 433 19 36
BİLGİ DAĞITIM

Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 /
İstanbul

Tlf : (0-212) 522 52 01 - 520 02 59

Faks: (0-212) 527 41 19

ATTİLA İLHAN
Bütün Şiirleri
9

Elde Var Hüzün

BİLGİ YAYINEVİ

İçindekiler

ATTILÂ İLHAN 1

Elde Var Hüzün 5

yağmurda sis düdükleri 10

tut ki gecedir 11

o vahim orospu 12

t 14

kısa devre 15

1. 15

2. 17

3. 18

kurtalan treni'ne gazel 19

rüya bu ya 21

1. 21

2. 24

3. 26

gözleriyle cellat 27

zeynep beni bekle 28

yağmurda sis düdükleri 30

ayıp resimler 31

rast 'zenci' peşrevi 32

1.bunlar insanı parçalar 33

2.zenci çengi mi... 34

3.fokur fokur 35

4.sunturlu bir karanlık 36

ayıp resimler 37

1. 38

2. 39

3. 41

4. 42

5. 45

6. 47

rubaiyat 48

serbest gazeller 58

gibi redifli gazel 59

an gelir 61

kim kaldı 63

harem-i hümayun 66

bakî'ye gazel 68

elde var hüzn 70

drang nach osten (doğuya açılış) 71

1.raviyân-ı ahbar.. 72

2.nâkilân-ı âsâr... 77

3.şöyle rivayet ederler kim... 82

meraklısı için ekler 89

1 "kelime" 90

2 deryanın günahı ne? 92

3 "genç ozanlar" üzerine söyleşi 95

4 şiiri üstüne konuşma 98

5 avuntu mu? 106

6 "kocatepe" ile söyleşi 108

7 türk şiirinde gençler (ustalar ne diyor?) 113

8 şiirde, kurtuluş savaşı 115

9 şiir söylemek 118

10 şiirden çok, laf.. 120

fakat alup verilür bir selâm kalmıştır
nâbî

yağmurda sis düdükleri

günc-i mihnette rakiba beni تنها sanma
yar ger sende yatarsa elemi bende yatur
bağdat'lı ruhî

tut ki gecedir

tut ki gecedir

karanlık sıvaşır ellerine camlardan
birden kırmızıya döner

trafik ışıkları
kükürtlü dumanlar yükselir
korkuya batmış

camkırığı adamlardan
tehlikeye büyür sakalları

tut ki gecedir
ihbarlar birer sansar

bir telefondan bir telefona atlar
yeraltı örgütleri tetik üstünde
adres değiştirmiş silah kaçakçıları
fahişeler birbirinden kuşkulaniyor

tut ki gecedir
kaatiller huzursuz
hırsızlar sinirli

hainler ürkekçedir
elleri telefona kendiliğinden uzanıyor
ihanete gece müthiş bir gerekçedir
ihbarlar birer sansar

bir telefondan bir telefona atlar

ihanet bir bilmecedir

o vahim orospu

korkular su mudur süzölür parmaklarından
camlarda buğulanır soğuktan yalnızlığı
içinde bir ürperme eski yanılgılarından
aynı filmin ısrarla aynı yerden başladığı
kimliğini öğreniyor her defa başkasından

sonbaharda belma mı büyük rakılar için
fuar'da göl gazinosu bıyıklı hovardalar
aynalar kırılmıştı mersin'de güzelliğinden
sabahlara kadar zincirleme telefonlar
İstanbulluymuş adı hülya boğaziçi'nden

ankara'da kar ıssızlıkları ne ses ne soluk
oryantal sevilay'dır ulus'ta bir pavyonda
saçlarını boyatmış küllü sarı hafif uçuk
ayaş'lı bir tüccar peydahlandı akli fikri onda
oysa haftaya nilgün samsun'a yolculuk

rakıya nurten başladı cıgaraya hümeyra
esrarı florya'da Süleyman'la denediler
futbolcu bir kopuk vefa'da oynadı bir ara
onu sevtap sanıyor birçoğu öyle bilirler
kaşları yok incesi kıvırcık saçları kara

beyoğlu'nda devriyeler / fahişeler akşamı
sarhoş değil iki kadeh rakıdır hepi topu
acaba çerkes miymiş adapazarı'ndan mı
kimin nesi bilinmez belirsiz soyu soppu
hafif oynatmış mıdır yoksa yalnızlıktan mı

kendi kendine konuşur o vahim orospu

t

geniş şapkalarıyla solgun kadınlar
t harfleri midir geceye uzayan
korkunç pelerinlere sarınmışlar
şehvet tutuşuyor dudaklarından

cıgara ateşleri iblis çağrılarıdır
büyük serüvenlere ölümün titrediği
soğuk bakışları gözlerinizde kalır
su yılanlarının içinde serpildiği

mahmuzlarında yıldız alıştırırlar
çizmeleri neon kıpkızıl yanmış
dişiliklerini silah gibi taşırlar
nasıl kullanılıyor anlaşılmamış

kısa devre

1.

hişt hişt sen misin
benim feriha
yorgun

saati söyler misin
çok var sabaha
neden sordun

boşlukta asansörler
elektrikler söndü
kısa devre mi

bir çığlık korkuyu böler
ay birden göründü
kıpkızıl değirmi

saatın fosforlu kadranı
saçlarındaki koku
çakmağın alevi
dağıtır insanı
bu garip tutku
bu çılgın sevi

gece bir yerde yeşil
cinayet yeşili
koyu mu koyu
içim rahat değil
telefonun zili
piç etti uykuyu

ışıkları tutamıyorum
avu larımđan kayıyor
karanlık en büyük korkum
gece gittikçe  o alıyor

halıda kan izleri buldum
cigarası h    yanıyor
cesedin başına oturdum
gözleri bir tuhaf bakıyor

bu çocuğu tanıyordum
yıllardır yalnız ya ıyor
bütün mektuplarını okudum
kimseyle anla amıyor

cinayeti otele duyurdum
telefonlar üst üste  alıyor
sabaha karşı ba ladı sorgum
polis  leni ben sanıyor

3.

camlar kararır ardında kış akşamları
anlaşılmaz maviler büyük eflatunlar
jilet yansımalarıyla şubat rüzgârı

içinde bir insan gibi büyür korku
siyah pelerinli / sakal bıyık duman
duvar diplerinden sızar gece yarıları

bir şehir bitmeden öbürü başlamıştır
birinin garında öbürüne inersin
bunda yağmur yağar öbürünün bulutları

iki ayrı şehirde birden mi yaşıyorum
iki ayrı insan olarak aslında aynı
orada vurulanın burada mezarı

kurtalan treni'ne gazel

kurtalan treni'nde unutilan bir kız çocuğu
yıllardan kimbilir dokuz yüz kırk üç müdür
sürdürür ömrü boyunca başladığı yolculuğu

kurtalan treni'ni sanki rüyasında görmüştür
kederli bir yağmur içinde bütün camları buğu
yolcuları bakışarak bir vahameti bölüşür

gece rampalarında yalnız bir devin soluğu
uyku bastırmıştır cıgaralar söndürülmüştür
sessiz bir öfkeyle büyür dışarda simsiyah doğu

içkiye dalmış bir subay yok bir kadınla öpüşür
karısı süheylâ hanım mı hâlâ okşayıp durduğu
çünkü beykoz'da bırakmış siirt'te hayat
müşküldür

vagon penceresinden ayın gözlerinde doğduğu
o kız çocuğu sabaha karşı gizlice üşümüştür
dudakları masmavi dağ istasyonlarının soğuğu

ıslak bir gazetede tobrak nihayet düşmüştür
haydarpaşa'dan beri her yolcunun okuduğu
niğde'de elma sarılmıştır üstüne çay
dökülmüştür

nedir tren düdüklerinin çığlık çığığa sorduğu
bir şehri terk ederken susmak bu kadar güç müdür
kadere dönüştüren nedir sıradan bir yolculuğu

yıllardan attilâ ilhan dokuz yüz kırk üç müdür
hani kurtalan treni'nde o kızın unutulduğu
yoksa bütün unutulanlar zaten ölmüş müdür

rüya bu ya

1.

ikimiz otobüsle uzak bir şehre gidiyormuşuz
kars'a mı desek

ardahan'a mı desek
yollarda kar bulut mavisi / dağlar duman
derin bir uykusuzluğa sarkmış yolcular
bir uçuruma sarkar gibi

tedirgin

ürkek

gizli böcek çıtırtıları şoförün radyosundan
camlar buğulandı

sabah oluyor

omuzumda uyuyorsunuz

anlaşılmayacak şey mi ağır yorgunluğunuz
hanidir başkasının hayallerinde yaşıyorsunuz
kolay değil bir hayalden öbürüne yetişmek
belki bu gece yarısı acil servis'te hekim
kaza olmuş / durmadan yaralı getiriyorlar
("RH negatif taze kan aranıyor")
yarın o pavyon kızı ölesiye sevdiğim
onu neden sevdiğimi bir türlü anlamıyor
ağzı temmuz sıcağı bakışları sonbahar
sanki saman ateşi için için yanıyor
belki berber belki terzi / en iyisi kuşkusuz
öğretmen olmasıdır / tayini doğu'ya çıkmış
erzincan'a mı desek

artvin'e mi desek

ikimiz otobüsle uzak bir şehre gidiyormuşuz
buzdan birer kılıç kavaklar yola çakılmış
kargalar patırtı kıyamet ansızın fırladılar
besbelli birazdan 'çay molası' verilecek
camlar buğulandı

sabah oluyor

omuzumda uyuyorsunuz

2.

size bu akşamı hazırladım

ayıp mı oldu dersiniz

şu küçük yağmuru kirpiklerinizde parlayan
iki üç ağaç buldum getirdim / ıhlamur ağaçları
komşulardan öğrendim bunları severmişsiniz
size bu akşamı hazırladım

ayıp mı oldu dersiniz

bir avuç ışık serpeceğim

şöyle ankara uzaktan

şunlar gece reklamları toz yeşili canavar sarı
belki yok balkonlarda hanımeli istersiniz
cankurtaran sirenleri karanlık sokaklardan
bilmem bulabilir miyim / gücüm bu aşağı yukarı
size bu akşamı hazırladım

ayıp mı oldu dersiniz

biraz bulut saklamıştım geçen sonbahardan
mehtabın yaldızladığı bir deniz kenarı
koyduğum yeri unutmuşum

fakat görebilseydiniz
n'olur çabuk gelin manzara dağılmadan
fazla uzun sürmez hayallerimin ayarı
size bu akşamı hazırladım

ayıp mı oldu dersiniz

(betonlar soğudu / koğuş bir tabut gibi sessiz
yarıgeceyi saydım cezaevi saatından)

3.

bizi tanıştırmadılar evet yalnızım
eş dost arasında büsbütün yalnız
aslında kararsızım dilim dolaşıyor
gözleriniz olmasa konuşamayacaktım
hep böyle cana yakın mı bakarsınız
hafif koyu kestane az yeşile çalıyor

ne kadar istiyordum tanıştıran çıkmadı
nasıl çıksın derdimi kimse anlamıyor
bu cür'etimi bilmem bağışlar mısınız
bir kadın düşünürdüm / balansı
gülüşü bir çağlayan güneşle yıkanıyor
içinize ışık sıvanır bir kere duysanız

yıllar boyu bu kadınla yaşadım ben
her baktığım duvarda sanki o resim
yumuşacık kaşlar biçimli bir ağız
yüzü birden sonbahar düşünceliyken
hani utanmasam sizdiniz diyeceğim
bu cür'etimi bilmem bağışlar mısınız

hapisten yeni çıktım adım İbrahim

gözleriyle cellat

kalın mavi camdan bir duvara çarptım
hay allah / gözleriniz değil miymiş
üç gün üç gece oturdum resmini yaptım
bir de baktım paletimde mavi boya bitmiş
çünkü ne yeşim mavisini ne kum mavisiniymiş
gizemli yanı dolu / hayli karışık bir iş
neden sonra lacivert anaforlar saptadım
arada pırıltılar leylak rengi meneviş

böyle göz mü olurmuş galiba karıştırdım
korkulu bir yolculuk bu / bir cehenneme iniş
mavi ala dönüşüyor biraz da mor yakaladım
ince bir yürek telaşı bir göğüs geçiriş
hayranlık korkuyla sanki yer değiştirmiş
bir ısıklık duyuyorum jilet gibi bilenmiş
hain fısıltıları birden anlayamadığım
sehpanızın altındayım idamıma hükmedilmiş

zeynep beni bekle

zeynep beni bekle / gece ağaçlarına
yağmur çiseliyorum / cam tozu su beyazı
yalnızlığını mutlaka değiştireceğim
bir yaprak halinde süzölüp saçlarına
eski teşrin'lerden / kederli kırmızı
zeynep beni bekle mutlaka döneceğim
söyle kim önleyebilir buluşmamızı

geceleyin ışıkları söndürdüğü zaman
benim şiir kitaplarından sızan aydınlık
elinde uyuyakaldığın heyecanlı roman
pancurların çarpıldığı lodos geceleri
rüzgârın değil benim / pencereindeki ılık
her akşam koridordaki ayak sesleri
yanlış çaldığını zannettiğin telefon
zeynep beni bekle mutlaka geleceğim
hem bu ne ilk ayrılığımız ne de son

pikapta eminağa acemaşırân saz semaisi
sokakta çocuklar saklambaç hırsız polis
hayat akıp gidiyor olsam da olmasam da
saati durmamalı ufak sorumlulukların
resmi bırakmadın ya / son çektiğin hangisi
bak mektuplar birikmiş yine masamda
fakülteler açılacak bak bugün yarın
zeynep beni bekle mutlaka geleceğim
başladığımız filmi birlikte bitireceğiz

kim ne derse desin içimde delice bir his

yağmurda sis düdüğüleri

imdat çığlıkları mıdır

bir felaketi mi duyururlar

anlaşılmaz söyledikleri

salkım saçak çökerler karanlığımıza

yalnızlığımı dağıtırlar

yağmurda sis düdüğüleri

camlarda çehreler hayal meyal

aramızdan müthiş ayrılmışlardır

anlaşılmaz niye öldükleri

son nefeslerini tasarladıkça

insan ısrarla ölümünü yaşıyor

yağmurda sis düdüğüleri

yürekte keder yoğunlaştıkça

bulutlar buz tozuna yozlaşıyor

anlaşılmaz neleri

götürdükleri

sabahlar olur bir türlü uyuyamam

içimde sanki şilepler çarpışıyor

yağmurda sis düdüğüleri

ayıp resimler

can lâ'lin eyler ârzû yâr içmek ister kânımı
yâ rab ne vâdidir bu kim can teşne canan
teşnedir

bâkî

rast 'zenci' peşrevi

susamışam visâline ireyüm andan öleyim
kadı burhanettin

1.bunlar insanı parçalar

kalın ay ışığından çıkardılar suratlarını
yamyassı burunlarıyla inanılmaz zenciler
kıpkızıl ateş tozları gözlerinin akında
terlemiş dazlak kafaları çok fena parlıyor

korku bulutları mıdır karanlığa dağılmış
kadın mı erkek mi oldukları anlaşılamaz
niyetleri kötü belli belirsiz yaklaşıyorlar
gizli kokulara açılıp kapanıyor burun delikleri

kimi neresinden yakalayacakları belli olmaz
belki köpek dişleri omuzlarınızı kesecektir
göğüslerinizi koparır mengene parmakları
dil pembesi bir dehlizde ağzınızı kaybedersiniz

bunlar insanı parçalar çatır çutur yer

2.zenci engi mi...

mavi yıldız sürmüş gözkapaklarına
dokunduğı yer patlıcan moru
gözlerine muazzam kirpik indirmiş
bir yanardağ ağızıdır dudakları

neon ışıltısı giyer çıplak gövdesine
zenci engi mi şerare atlaması mı
tutuşmuş kasları tutam tutam alev
kıvılcım sıçratır değıdirdikçe dişlerini

şehveti başına vurur çalkalandıkça
ayaküzeri kendi kendisinin olur
meme uçlarından birer mavi yıldırım
sarsıla sarsıla dişiliğini boşaltıyor

3.fokur fokur

oda yanmaz suya batmaz nîce câdudur bu

necâtî

vahşi orman karanlığından oyulmuştur
tutam tutam bulutları yiyen zenci kadın
soğan zarı ter yürümüş kazıtılmış kafasına
omuzlarının gücü yıldızları yukarda tutuyor

memeleri ele avuca sığmaz birer yılan
simsiyah saldırırlar hem hoyrat hem yırtıcı
dolup ağzına bir teki bir yiğidi boğabilir
yerle bir eder bir vuruşta dal gibi bir kızı

sinsice pusuya yatmış memelerinin
arkasında
kirpiklerinden kanlı kızıl bir ateş sızıyor
memeleri sanki erkekliğidir ayağa kalkmış
az sonra fokur fokur sütünü tükürecek

4.sunturlu bir karanlık

dudakları ateş aldı narçiçeği
sonra tırnakları dikenli alev
yer gök yangın sıcağı sarışın
gümüş bir çil lira parlaklığı
şehveti kristal gibi tınlıyor

sunturlu bir karanlık edinmeli
taşkömürü siyahlığında bir gece
niye zenci bir herif olmasın
bıyıkları masmavi mıknatıslanmış
duman fışkırıyor erkekliğinden

o kadar acıkmıştır ki aydınlığı
doyurmaya bir gece yetmeyecek
birkaç zenciyi kolayca içerebilir
gözeneklerinden sızmalı karanlık
bütün deliklerinden içine dolmalı

ayıp resimler

ders-i aşkın müşkilin yahya nice halleylesin
söyleyenler kendini bilmez bilenler söylemez
şeyhülislâm yahya

1.

ateşten köpekler yalıyor

sütlü meme uçlarını
zebaniler kazımış cehennem yalazı saçlarını
azrail gelir

nefes nefese teslim alır elbet
yanardağ ağız cinselliğinden

kazığa çakılmış kadını

2.

camların ardında çınar
camlardan yemyeşil yığılan güneş ışığı
acı sarı bir arı vızıldar
vurup kendini o duvardan bu duvara

kadının bütün gözleri ışık bulaşığı
erimiş gümüş mü dökülmüş
öyle parıltılı ve yoğun
tırnaklarının yaldızı güneşi yansıtıyor
parmaklarını kimıldattıkça
sanki alüminyum

kadının pençelerinde oğlan çocuğu
on üç yaşlarında ancak
sarışın akça pakça
soyulmuş muz dersiniz
kokulu ve yumuşak
kadının altın dişleri her yanına batıyor
her değdiği yeri yakarak soluğu
dilinden kulak içlerine
ışık zerrecikleri bırakarak

kadın iri çekme burunlu
kırkına yakın
çıplak

ışık sızıyor hücrelerinden ter yerine
körpe erkekliğini kapmış oğlanın
- kendini tutmasa -
koparıp yutacak

3.

zümrüt bir oğlan singapur gözlü
gözkapakları yorgun

kirpiklerinin ağırlığından
kaşları kıl incesi kalem eğrisidir
vampir alı sürmüş dudağına
sesi umutsuzluğunun
dargın sesidir

aynasından kopabildiği saat
erkek girer yatağına
kadın uyur fakat

bir aygır yaratır sevdiği kadından
memelerinin arası kıvrıcık tüylü
kasları düğüm düğüm halat
bir pipo yakmış ağzına
köpek dişleriyle gülümser
ay ışığı yansır dazlak kafasından

4.

tuhaf şey
memeleriyle solur

bin kocalı kadın
memeleriyle koklar

bulur avını
ateş kusar böğürtlen uçlarından
alevden birer portakal

içlerinde dönüp duran
sanki arı oğuludur

iki salkım bal ve süt

buğulu uğultuludur

damarları mayi ve kalın
gizlice ağuludur

geceleri

ağır bir hırka gibi

yatağında bırakır uykuyu
kumsalda sevişmeye gider

bin kocalı kadın
dişiliği sarmal bir kuyu
bir canavarın ağzı obur
erkek yutar aralıksız
işitilmemiş doyduğu

çıra gibi yağlı ve sert

çıra gibi sarışın

bir yiğit

fena kıvırcık altın yüzüklü
lacivert üzerine iki it

bir kopuk kara ama yağız

kara bir yılandan farksız
aklı kıt

erkekliği cömert

daha bir sürü herif girer çıkar
kaygan küçüklü büyüklü

genizlerinde köpek hırıltıları
salyaları yapışkan

bıyıkları köpüklü

tenhada

ıslık yalnızı bir kadındır
erkek eli değmemiştir
ömründe eline

5.

epeyce yaşlı

hantalca biraz
kapılardan sığmaz

erkek güzeli kadın
omuzları genişir bilekleri kalın
gülmesi ısırmayı andırıyor
ensesi tıraşlı

külrengi saçlarını 'erkek' kestirmişir
sık sık

arkaya tarıyor

balkonda rakı sofrası her akşam
eski hovardalar gibi 'ahkâmla' içer
'felekten kâm alıyor'

rad-yoda hüzzam faslı
çam-lıca'da mehtap
tamam

arasıra çok fena dalıyor
cıgara paketinin arkasına hesap
aybaşında emlak vergisi

hisar'daki arsaya ne verirler
bekir'e yaş günü hediyesi
bakkalla hesap
beşer biner"

kıvırcık

gece mavisi kirpikler

bunlar göz müdür göl yansıması mı
kadın güzeli erkek

gizli aynalarda kaşlarını alıyor
her defasında incelterek

bulutlarda kaçıcı bir ışık mıdır

şüpheli bir erkekliğe karışması mı
tehlikeli bir kadınlığın
zehirli bir sarmaşık mıdır
yaprakları nemli
salyası yapışkan
bir türlü tutamadığın

erkek güzeli kadın

kadın güzeli erkek

dibinde fosforlu bir karanlığın

sabahlara kadar boğuluyorlar

nefes nefese sevişerek

6.

loş aynalarda durur

koyu kızıl izleri dudaklarının
aynaları doldurur

kurt gibi uluyan diri göğüsleri
girip aynalara dişlerini boynuna saplar
aynalarda çoğalan

o gözleri kanlı kırmızı

yeşil kirpikli kadın

rubaiyat

azade ser olurdum âsib-i derd-ü-gamdan
ya dehre gelmeseydim ya aklım olmasaydı
ziya paşa

zulmetmeyi yeğler o buzlu kadın sevmek yerine
gözlerindeki soğuk elektrik
çakar ufkumuzda şimşek yerine
kanı donmuştur / besbelli kılı kıpırdamaz

koparıp göğsünden yüreğini
uzatsan kan içinde
çiçek yerine

sürekli bir dalgınlıktır kuğu
buğulu bir gölde yalnızlık biriktiren
kederinden yolcuların boğulduğı
dağılan bir düşüncedir ağaç
yaprak yaprak sonbaharı getiren
soğuk karanlıklarda çıplak ve aç

döne döne sonbahara ulaştı yorgunluğum
uzaktan ölümün çanlarını duyuyorum
geceler uzadı sabahlar olmak bilmiyor
sürekli alacakaranlıkta hanidir ruhum

bir vapur gibi uğuldayarak
hışımla sırılsıklam

ansızın karşıma çıktı gece
başıboş bir vapur gibi
kara sularıma girmiş
gizlice

o yol kesemez ben duramam artık

carpışmamız kesinleşti
ne korku ne pişmanlık ne yeis
en sessiz derinliklere iımde belki senin
hasretini gőtüreceđim
sadece

yağmurlu kış günü تنها
bahçede çırılçıplak
mevsim ona beyhudedir artık ne soğuk ne sıcak
bu çınar ömür boyu yalnızlığa hüküm giymiştir
her gün bir parça ölerек süresini dolduracak

trenler katar katar
şu dağdağalı dünya garında gördüğüm
türlü çeşidi var
kimisi gümüştedir camları kesme billur
kimisi ahşap durduğu yerde tutuşur
kimisi sanki solucan uzar uzadıkça
kimisi düğüm üstüne sanki düğüm
kim olsan fakat hangisine binsen
nasıl binersen bin
değişmez varılacak son istasyon ki ölümdür
ölüm

korkunun kulak gibi ınladığı bir hicran saatında
tehditlerle dolu bir kış doludizgin yaklaşıyor
yağmurların soğuk kanatlarında
çevremde muazzam bir baş dönmesidir adeta şehir
münzevi bir soru işaretiyim
simsiyah şemsiyemin altında

buz kuşları toz halinde iç ufuklarımıza dağıldılar
yapraklarının kızılığı söndü kapkaranlık ağaçlar
görünmez bir devin sendelediği hissediliyor her an
kan kaybediyor kan ağır yaralı sonbahar

sabah uyanırsın karanlıktır

ezan yağmurda dağılır

kuş yağar bulutlardan

açıklarda fırtına

telsiz işaretleri kayıp vapurlardan

yemyeşil sonsuzluğa akıyor

eriyip sabah yıldızları bir bir

yaşlılar öldü

gençler yaşılanıyor

bebekler doğacak

her an kendini yenilemektedir

yeryüzünde insan

serbest gazeller

dilde gam var şimdilik lûtfeyle gelme ey sürûr
olamaz bir hânede mihmân mihmân üstüne
râsih

gibi redifli gazel

yorgun kadınlar içtik
yalnızlıktan uğuldayan
tuzlu kan gibi
nice akşamlar devirdik
çengi kıyamet
                  'kızıl sultan' gibi

vurdukça mızrap
öyle yoğun bir melal
                  dağılır ki tamburdan
bastırır eski sevdalar
göz gözü görmez
                  duman gibi

su karanlıktır
ve kadehler boşalmış
leylaklar darmadağın
kıvılcımlar savurup narçiçeği
çöker bir daha başımıza gökyüzü
tutuşmuş tavan gibi

kanlı hesapları vardır
kıyamete kadar sürecektir
ölümle şairlerin
kim bilir nerden bilecek
ne çığlıklar geçer daha dünyadan
attılâ ilhan gibi

an gelir

an gelir

paldır küldür yıkılır bulutlar

gökyüzünde anlaşılmaz bir heybet

o eski heyecan ölür

an gelir biter muhabbet

çalgılar susar heves kalmaz

şatârâbân ölür

şarabın gazabından kork

çünkü fena kırmızıdır

kan tutar / tutan ölür

sokaklar kuşatılmış

karakollar taranır

yağmurda bir militan ölür

an gelir

ömrünün hırsızdır

her ölen pişman ölür

hep yanlış anlaşılmıştır

hayalleri yasaklanmış

an gelir şimşek yalar

masmavi dehşetiyle siyaset meydanını

direkler çatırdar yalnızlıktan

sehpada pir sultan ölür

son umut kırılmıştır
kaf dağı'nın ardındaki
ne selam artık ne sabah
kimseler bilmez neredeler
namlı masal sevdalıları
evvel zaman içinde
kalbur saman ölür
kubbelerde uğuldar bâkî
çeşmelerden akar sinan
an gelir
-lâ ilahe illallah—
kanunî Süleyman ölür
görünmez bir mezarlıktır zaman
şairler dolaşır saf saf
tenhalarında şiir söyleyerek
kim duysa /
korkudan ölür
- tahrip gücü yüksek -
saatli bir bombadır patlar
an gelir
attila ilhan ölür

kim kaldı

silah atılmıyor

güvercin şakırtısıdır
şafakta yaldızlanan
şadırvanda su
ıhlamurlarda ezan
görkemli bir namaz uğultusu
heyhat
hamzabey cami-i şerifi'nden kim kaldı
kim kaldı eski selânik'ten
laternalar sustu
sürahiler تنها
tek kibrit çakılmıyor
kim kaldı ittihat ve terakki'den
o jöntürkler ki -'hariçten
evrak-ı muzırca celhederlerdi'-
o fedailer ki barut öksürürler
sakal tıraşları mavi
kırmızı bıyıkları biber

kim kaldı
müdafaa-i hukuk cemiyeti'nden
avcı ceketı
    körüklü çizme
        astragan kalpak
bazen 'ittihatçı'
    hafif 'iştirâkiyûn'
öfkeli kaşları salkım saçak
    kumral bıyıkları mahzun

hani felaket tütün içerler

ceplerinde idam fermanları

bellerinde söğüt yaprağı bıçak
ya millet meclisi'nde meb'us

ya kuva-yı seyyare'de asker
kadehlerde rakı
nazlı beyaz

vaniköy korusunun 'teşrinler'deki sisi
gramofonda incesaz
meyhane musikisi

o şenliklerden heyhat kim kaldı
ezeli dalgınlığımızın ıslığıdır ney
keman yanlış anlaşılmasından tedirgin
utlar vahim sorular soruyor

öldü nâzım şâmilof sarı mustafa

yıkılmış strasnoy ploşçat'ın saat kulesi
eski bolşeviklerden kim kaldı

harem-i hümayun

birer sırça kadehtir
soframızda yıldızlar
büyülü bir rakıyla dolar
pancurlar kırılır
mehtabın ağırlığından
odalar
o mâhûr şarkıyla dolar

uzanmış lâhûr şal üstüne
çubuk sefasına dalmış
siyah perçemleri belâ
elâ gözleri âfet
bir nevcivan ki / gönül
kanrevan
aşkıyla dolar
mülkün her ucu başka felaket
rumeli'den bozgun haberleri
anadolu'da isyan
arabistan'da veba
kazan kaldırmış yeniçeri
mehter vurur / payitaht
kılıç şavkıyla dolar

gizemli saray aynalarında
görünür kaybolurlar

yaşmaklı sultan çehreleri
gözleri kahıyla dolar

boğdurulmuş şehzadelerin
körpe zambak boyunlarında

kaypak bir yılan yağlı ilmik

samurdan duvarlarına harem'in
çarpa çarpa uzar

sonsuz kadar çığlıkları
kubbeler

canhıraş bir yankıyla dolar

bakî'ye gazel

bir yerde vahim bir yanlış yapılmıştır
ne yadsımaya dilim varır

ne düzeltmeye gücüm yeter
meyyus bir papağan gibi tenhada bırakılmış
harıl harıl

içimdeki bozgunla söyleşirim

bir yaş gelir ki kadınlar
çekilir ortalıktan

esmerler birden çekimser
sarışınlar uzak

kumrallar vefasızdır

artık ne uyku ne durak
bir âfet biçerim imgelem kumaşından

müstesna bir sevgili

onunla söyleşirim

fazlasıyla edâlı

iyice rahşân

bakışları ebrûlî

serviler boşalır boşluklardan
bir mehtap karanlığına
gazelhanlar susmuş
çalgıcılar perişan
bir ben ki sabahlara kadar böyle
münzevi bir kanûnla söyleşirim

ne şair kalmış ülkede ne şiir
divanlar unutulmuş
mesneviler parça parça
ey şairlerin sultanı ey bakî
inanılmaz kafiyeler düşürüp yıldızlardan
(mefûlû mefâilü)
ruhunla söyleşirim

elde var hüzn

söyleşir

evvelce biz bu tenhalarda

ziyade gülüşürdük

pır pır yaldızlanırdı kanatları kahkaha kuşlarının

ne meseller söylerdi mercan köz nargileler

zamanlar değışti

ayrılık girdi araya

hicrana düştük bugün

ah nerde gençliğimiz

sahilde savruluşları başıboş dalgaların

yeri göğü çınlatan tumturaklı gazeller

elde var hüzn

o şehrâyin fakat çıkar mı akıldan

çarkıfeleklerin renk renk geceye dağılması

sırılsıklam âşık incesaz

kadehlerin mehtaba kaldırılması

adeta düğün

hayat zamanda iz bırakmaz

bir boşluğa düşersin bir boşluktan

birikip yeniden sıçramak için

elde var hüzn

drang nach osten
(doğuya açılış)

bâtıl hemişe bâtıl-ı bîhudedir velî
müşkîl budur ki suret-i haktan zuhur eder

bâkî

1.raviyân-ı ahbar..

çocuk gözlerimle gördüm
taş değmiş gibi dağıldığını
güzellikleri soğuk
sevdalı sarışınların
kollarına girip boy aynalarına götürdüm
içinde şamdanların kristal yandığı
bir büyük salonda
(viyana mıymış neymiş)
ruga çizmeli hassa subayları anladığım
sırmalı üniformalar her rütbeden
boyunlarında 'imparatorluk nişanı'
yanlarında 'murassa' kılıç
durup durup
içki kadehleriyle gırtlaklarına ateş eden
eski viyana bir bilmeceymiş
küskün bir viyolonselın tamamladığı
tutkusal rus prenslerinin hiçbir zaman anlamadığı
çetrefil mi çetrefil
kelimeleri birbirine geçmiş

ocuk gözlerimle gördüm

petrograd'daymışız fena geceymiş

tepsilerde çatlıyor romanof bardaklar

votkanın öfkeli şiddetinden

buz tutmuş neva

rıhtımlarında bulut dalgınlığı

kafkasya'lı balalaykaların coşup kanatlandığı

o şölen

o şölende narodnik eldivenlerinden

bir kurşun bir kurşun daha

bir kurşun daha

Çift başlı bir kartal gibi devriliyor ar

sarayın görkemli merdivenlerinden

az bir şey kalmış sabaha

çocuk gözlerimle gördüm

sedef kakmalı koltuğunda

kaç mevsim eskitti kadızade eşref

her dakika bir hâşim elinin ucunda

frankfurt seyahatnamesi

gurabahane-i lâklâkan

"gurub-u hûn ile perverde olan kuşlar"

şimdi gel hatırlama

seferberlik'te o büyük sarhoşluk gecesi

küstah bir ay yükselir kanlıca sırtlarından

mürüvvet hâlâ şarkı söyler

elinde def

"eşref... eşref..."

hâşim'siz olamazdı ama

tedirgin sabahlarında âşık paşa tarihini okurdu

şeria cephesinde ölülerle kadeh tokuştururdu

rakı içtiği her akşam

bunun bir kumandanı varmış

(miralay ali osman)

herif berlin almancası konuşuyor

karargâh-ı umumî'de enver paşa'nın gözbebeği

teşkilât-ı mahsusa'da çalışmış

cephede kendi rızasıyla bulunuyor

 ocuk gözlerimle gördüm
kuleleri yağmurlu bir  ehir
i  savaş yıllarından kazan  ehri midir
yıldızları düşüren silah sesleri
sakalları seyrek buhara'lı imamların
duaları ay ışığı camilerden
minareler tepeden tırna a sedef
nur vahidof bir kazak kur unuyla vurulmu tur
'mazlum ülkeler' kımıldar
asya'nın i lerinden
sultan galiyef
'das kapital'i çevirir türkçeye harıl harıl
yanında uzun namlulu nagant tabancası
kabzasında
altınla işlenmiş
'besmele'si
var

çocuk gözlerimle gördüm

aya bulanmıştı salkımsöğütler

gökyüzünde yıldız imzaları

gecedir toz mavi bir köpek uluyor

her ömre biçilmiş besbelli bir başka ölüm

bazılarını durduğu yerde şeytan mı örgütler

ağır bir yanılmanın bitirilmesidir bazıları

yaşadığım hangi ömrüm

allende'yi vurdular Santiago'da akşam

mitralyöz kurşunlarını dişleriyle tutan

adamlar

tayland'da bir amerikan dolarına bozuluyor

sokağa bir çıkarım

tamam

1943'de stalingrad

her tarafta barikatlar

2.nâkilân-ı âsâr...

dersaadet'te

sabah ezanları

hicranlı bir heyecan doğurur

mürüvvet'te

boğaziçi'nde yaz sabahları

acayip soğuktur

sis basar

çilek pembesi mavi dumanlı san

işgal donanması içinde boğulur

uzak bir güverteden

dağılan bir vardiya çanı

sabah sabah

ürpertir insanı

manastır'da eskiden

cam çerçeve ayna

'askeri mahfel'de

ay ışığı dolardı bardaklarına

erguvan bıyıklı

'erkânıharplerin

henüz dönmüşler berlin'den

genç ağaçlar gibi yakışıklı

tekgözlükleri elde

omuzlarında pelerin

mürüvvet 'hassaten'

eşref bey'i hatırlıyor

kolağası mıydı neydi

'fevkalade kendinden emin'

dolu mavzer gibi korkutucu

bakışları küstah

adeta ısıyor

o eski manastır ah

galiba bir düğündeydi

balkan harbi'ne 'tekaddüm eden' günler

havada siyah

toz halinde bir top uğultusu

redif kışlasında müzika-yı hümayun

çoluk çocuk avluya doluşmuş

yaşamak hüner

'mükerrer' bir yanılgı mıdır sabah
(o müz'ic / 'yeni bir hayata başlamak' duygusu)
güller vazoda buruşmuş
    sisler mahzunluğunu dağıtıyor
kahvaltı sofrası çoktan hazır
    harem'de balkona kurulmuş
        gümüş bir fısıltıdır semaver
        kızarmış ekmek kokusu
        lacivert karanlığı
            böğürtlen reçelinin
eşref bey'in uykusu oldum olası ağır
hele sabahları hiç uyanamıyor
    rüyalarında 1324 / eski manastır
        buğulu aynasıdır unutulmaz ümitlerin
gece mavisi atlarından iner
    rap rap / ay karanlık 'mülâzim'ler
el basarak
'kur'an-ı azim-üş-şan' üstüne
    yemin etmişler
        tabanca ve bayrak
    'mülkü zulümden kurtarmak için'

haklıdır üzölse de eşref bey
o günden bugüne

(yani dersaadet / rumî 1335)
ne tabanca kaldı ne bayrak
ne cumayıbâlâ'ya osmanlı bir kar yağıyor
ne serez'de mevlevi tekkesi
o müslüman ıslığı

bin yıllık görkemli ney
ne üsküp ne köprölü ne tikveş
iç köprülerini 'lahzada' yakarak
bir yıldırım düşmüş adeta gönlüne
'muazzam' bir kılıç gibi
devlerin kullandığı
elektrik yeşili ve çıplak
kirpiklerinde yangın isı
avuçları acımasız kara
ağzında sırtlan nefesi
etrafı bütün leş

gözlerinin önünden

gitmez o manzara

tüyden hafif bir güneş

taze yıkanmış üzüm aydınlığı

borazanlar 'ıçtima' alıyor

talimat dünden

törene dördüncü batarya katılacak

(eşref bey'in bataryası)

anlaşılmaz bir sıcak

ortalık ana baba günü

yağlı bir fes kalabalığı dalgalanıyor

neferi zabiti esnafı işçisi

arnavut türk ve rum

yahudi ve bulgar

makedonya dağlarının özgürlüğünü

gözlerine işlemiş komitacılar

iplik iplik kan

ateş menekşesi

'hürriyet' birdenbire açıklanıyor

binbaşı vehip bey tarafından

çıkılmış top arabasının üstüne

(altmış numaralı top arabası)

konuşan sanki topun namlusudur

yani vatan

3.şöyle rivayet ederler kim...

kanlıca'da

kadızzade eşrefin yalısı

nedense bu yıl gözü yaşlı 'teşrinlerin
içi paslı ve kötümser
kafeslerin ardında yağmur şakırtısı
su dumanı savrulur ağaçlardan
her çakışında şimşeğin
maytap yeşili kediler
olmadık bir yerinde
tutuşur gecenin

işte selamlıktan

metroviça'lı sabri hoca'nın

'tecvit üzre' kur'an-ı kerim 'tilâveti'

sesinde saygısız bir iman

bağışlamak bilmez bir tanrının
karanlık heybeti

metrovia'lı sabri hoca / evet
93 muhaciridir balkanlar'dan
dur otur bilmez / ceddine rahmet
yoğun sakalları
kirli sarı
sanki burun deliklerinden
katmerli ve kalın dökülen
nargile dumanları

elbette mürüvvet

bir şair hayalidir fağfurdan
elleri süt mavisı gözleri ebru
sonbahar sisleriyle buğulu bir kuğu
aklından bir türlü çıkmıyor
hayret

o sandal sefası hani bir gece geçen yaz
eşref bey'le beraber emirgân'a doğra
yanmış kibrit kokuyordu hava
bahçelerde fosforlu çiçekler
ınarlı kahvede gramofon alıyor
gönüllerde sevda

yaldızlı ve titrek

yankılarla zenginleşerek

uçuşur zil sesleri parmak uçlarından

memeleri üryan eflatun çengilerin

ağızları gül goncası

kalçaları şimşek

her akşam böyle bir 'hünkâr sofrası'

sieber 'paşa'nın 'müstesna' hareminded

zerde ve pilav

baklava ve börek

hilafsız adam boyunda ayaklı şamdanlar

telkârî .gümüş

o sarhoş loşluğuna usulca gömülmüş

pembe yanakları yağlı yağlı parıldayan

'azametli' almanlar

eczacı gessler

mühendis scheidemann

'bağdad demiryolu kumpanyasından

soluğunda dağların mavi soğuğu

amanos tünellerinden henüz dönmüş

ağır yol yorgunluğu

kulaklarında tef

bu akşam da gelmedi yüzbaşı schröder
boğaz'daki o yalıya davetliymiş
(çepçevre salkımsöğütler)
zeynep adını dilinden düşürmüyor
sevdalı bir türk kızı esmer
camların önünde oturur
elinde gergef

sieber 'paşa' anlatır durur
bu 'mülkün' parçalanmasını içi götürmüyor
hah hah hah

ne yapıp yapıp
'yekpare muhafaza edilmeliymiş'
hah hah hah

bir 'lokma-yı şahane'de yutabilmesi için
kayzer hazretleri'nin

bir taksimle uyanır o görünmez tambur
sultanı yegah

kayısı bahçelerinde şam-ı şerifin
mübarek sahur zamanları
ay ışığında yarasalar

yıldızlardan yağmur
kederli bir dalgınlık sarar
'yıldırım orduları'ndan geride kalanları
ne yapsalar kurtulamazlar
ah nasıl unutulur

nasıl unutulur
şehrin düştüğü akşam
ışıklar sönmüştü ansızın
sokakları bedevi bir karanlık dolduruyor
karanlığı paldır küldür atlılar
iç mahallelerde yangın

yalazı camlara vuruyor
bir ara faysal görünmüştü
sakalı yaldız tozu

kibirli bir hayalet
soğuk mavi birisi var

yanında zehirli sarışın

lawrence adındaki İngiliz casusu
elbette odur

karanlıkta gözyaşları damla damla tambur
bir eski rüyadan çağrışımlar / evet
miralay ali osman bey'in beşli revolveri
cemal paşa'nın beyrut'ta astığı araplar
nablûs karargâhı'ndaki içki âlemleri
'münzevi ve mükedder' eşref bey

sabah ezanları köyden köye yayılıyor
hey gidi hey

'mülk' sözde osmanlı'nın ama
alaman'ın elinden
İngiliz alıyor

bende sığar iki cihan ben bu cihana sığmazam
nesimi

meraklısı için ekler

1 "kelime"

Çoğumuz şiiri bir kelime işi sanır: En uygun kelimeleri seçmesini, en elverişli mısraları kurmasını bileceksin! Mısra bir kelime katarı olduğuna göre, kelimeyi usturuplu seçtin mi, mesele yok, önce mısraların, giderek şiirin, kurtuldu demektir. Kelimeye ağırlık veren şiir anlayışı, kökeninde biçimseldir ya, bu elbette, biçimsel olmayan şiir anlayışı,

kelimeyi önemsemeyecek demek değildir. Galiba bütün iş, kelimeyi ele alıp değerlendirişimizde düğümleniyor.

Biçimci tutumda kelime, bağımsız bir bütündür, kendi başına var olur; şiirsel değeri, yarı yarıya ses yapısında, yarı yarıya anlam yapısındadır; çağrışım yükü önemini pekiştirir. Şairin biri tutar, tek kelimeyi ya da tek tek bağımsız kelimeleri, yan yana getirir, bundan bir mısra örgüsü çıkardığını sanır, ortaya belki mozaike benzer bir "süs" de çıkarır. Bu "süs", adından da belli, gerçekte şiirsel olmaktan çok, "dekoratiftir. Hadi bir örnek düşünelim: Geçmiş zamanla ilgili bir şiir yazan şair, o dönemleri hatırlatmak için, Divan şiiri kelimelerinden birini ya da birkaçını, şiirinin "yapısına" oturttu mu, o dönem şiirini yeni koşullar altında yeniden yaratmış olmaz; biçimsel bir şiir düzeni içersinde, o kelimeleri, geçmişe ilişkin "dekoratif" birer öge olarak kullanmış olur. Bu nokta önemli; "ikinci yeni"den "müdevver" bazı şairlerimiz Divan ya da Edebiyat-ı Cedide kelimelerini şiirlerine serpiştirerek, geçmiş şiirimizle daha ileri konaklarda bütünleştiklerini sanabiliyorlar. Yanlış. Yaptıkları, çağdaş bir sahne tuvaletine, assolistin padişah tuğu eklemesinden farksızdır. Geçmiş kılıklarımızı yeni koşullar altında gözden geçirerek, o kökenden, yeni bir sahne kılığı üretimi değil.

Şiirin kelimelerle değil, imgelerle yazıldığını bilen şairler için, kelime, diyalektik bir ilişkiler yumağıdır; bir kere, anlatacağı imgeyle, ikincisi aynı imgeyi anlatmakla görevli öteki kelimelerle, üçüncüsü mısra içindeki özel, şiir içindeki genel ses uyumuyla, dördüncüsü imgeler arası birlik ve karşıtlıkların gelişme süreciyle bağlantılıdır çünkü, imge, kelime değildir, ama sadece benzetme (teşbih ya da

istiare) de değildir, her ikisini de "kullanan" duygusal/düşünsel içeriğin somutlaşma biçimidir. Bu süreçte kelime donuk, durağan, olmuş bitmiş bir öge diye alınamaz. Alınmamalıdır. Kelimenin önemi, imgenin somutlaşmasında oynayacağı role göre değişir; bu rolü belirleyen ise kelimenin çağrışım yükü, anlam boyutları ve imgeyle olan diyalektik bağlantısıdır. Hal böyle oldu mu, şairin kelimedenden hareket etmediği, şiirini kelimelere yaslanarak kurmadığı da meydana çıkar; kelimeler imgelerle kurulmuş bir şiirin, içine döküldüğü en uygun kalıplardır ki, imgelerin, gerçeği estetik düzeyde yeniden yaratmalarına katkıları oranında büyürler.

Şiirin temel ilkeleri ve sorunları üzerinde kafa yormaya alışkın olmadığımızdan, biçimsel tutumlarla toplumsal şiirler, toplumsal içeriklerle biçimsel şiirler üretiyoruz.

Yusufçuk, 1 Ocak 1979

2 deryanın günahı ne?

Yuvasına buğday tanesi taşıyan karınca, değerli bir yiyecek bulduğundan, hem gururlu, hem sevinçlidir. Yuvasına yaklaştıkça, sevinci büyür. Hiç değilse, insan düşüncesi, bunun böyle olduğuna, olacağına hükmeder. Ötede bir yerden, karıncanın bulunduğu yana doğru, şiddetli bir suyun akıp geldiğini düşününüz. Karıncanın gururu da, sevinci de, birden "beyhude"leşecektir. Besbelli ki su akıntısı, karıncayı da, taşıdığı buğday tanesini de, önüne katıp kim- bilir nerelere sür keleyecek. Karınca, bırakın sevincini ve gururunu, varlığını tehdit eden bu olasılığı algılayabilir mi? Hayır. Ancak belaya uğradığı zaman işin farkına varacak, o zaman da iş işten geçmiş olacaktır. Oysa, algılama ve yargılama gücü çok daha yüksek olan bir insan, karıncanın bulunduğu yerdeki durumu çok daha geniş açıdan ve nesnel olarak görebilir.

Einstein'ın ünlü örneğini de hatırlayabiliriz: Karınca iki boyutlu bir yaratıktır, onu yuvarlak bir topun üzerine koyarsanız, yürüyerek topu bitiremez, üçüncü boyutu algılayamadığı için bir "sonsuzluk" duygusu içinde kalır. Oysa üç boyutlu insan, karıncanın inatçı ama beyhude çabasının farkındadır. Onun, topun yuvarlak yüzeyi üzerinde dönüp durduğunu fark eder. Karınca  rneğı, anlatmak istediğıme yarayacak mı? Pek iyi bilmiyorum. Mevlânâ, sanırım Mesnevi'de, şöyle bir laf etmiştir:

*Herkes kendi gücü ve emeğı kadar nasib alır,
eğer senin kabın az su alıyorsa deryanın günahı ne?*

insanoğlunun içinde yaşadığı doğasal ve toplumsal gerçeklikler, Mevlânâ'nın sözünü ettiği "derya" sayılırsa, ozanın bu gerçekliklerden alabileceği "nasip" hiç kuşkusuz onun "gücü ve emeği" kadar olacaktır. Evrenin, bunun içinde, doğa ve toplumun, son derece karmaşık bir ilişkiler yumağı olduğunu biliyoruz da, bu ilişkilerin anlamını bizim için anlaşılır hale getirebilecek algılama gücünden çokluk yoksunuz. Ozan, eğer sürekli izlenimler aldığı ortamı değerlendirmek peşindeyse, alışlagelmiş kesinlemelere başvurmadan önce, kendisini buğday taşıyan karıncanın acıklı gülünçlüğüne düşürebilecek acele gurur ve sevinçlerden uzak durmamalı mıdır? Son ve en büyük gerçeği yakaladığını ve açıkladığını iddia ederken, bir başka boyuttan bakılınca, ansızın merdiveni yeniden icat eden adamın durumuna düştüğü görülemez mi?

Bu bakımdan, hele gerçekçilik davası güdenlerin, evreni, doğayı, toplumu, insanı ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini, derinlemesine çözebilecek bilimsel yöntemi kavramadan; kavradıktan sonra da, içinde yaşadığı somut koşulları etraflıca algılayıp, bilinçli bileşim önerilerine sahip olmadan; gündelik karar kolaylıklarına düşüp, kesip biçmeleri son derece yanlış olur. Ne yazık ki çoğumuz -üstelik hayli geç keşfettiğimiz- buğday tanesini yuvamıza taşımanın sevinciyle şişiniyor, bir yerlerden, kimbilir nerelerden kopup gelen tarihsel sellerin tehdidini, hatta tehdit olasılığını sezemiyoruz.

"Kabımızı" genişletmekten başka çare göremiyorum ben.

Yusufçuk, 1 Ağustos 1979

3 "genç ozanlar" üzerine söyleşi

- Belirli bir üne, edebiyat tarihinde belirli bir yere ulaşmış ozanların, yeni yetişenlerle o kadar ilgilenmedikleri söylenir. Oysa sizin genç ozanlara çok yakınlık gösterdiğiniz biliniyor. Bunun özel bir açıklaması var mı?

- Bir değil, iki açıklaması var: Birisi nesnel, öbürü öznel. Nesnel açıklamayı, toplumcu şiir geleneğinden yapacağım. Türkiye'de sosyalist ozanlar, başlangıçtan bu yana, ciddi bir usta/çırak ilişkisi içinde bulunmuşlardır. (Nâzım Hikmet'in Nail V. ile yakınlığı hatırlanmalı. 40 yıllarında Suat Taşer ile Ö.F. Toprak, ortaklaşa kitap yayımlamışlardı. Aynı yıllarda ben Ö.F. Toprak'a çıraklık etmeye başlamıştım.) Aynı tutumu, ozanlık önlüğünü kuşandıktan sonra, benden sonra gelen toplumcu ozanlar için tutmam, toplumcu ozanlık zanaatının gereği sayılmalı. Bunu, 50'li yıllarda Maviciler, 60'lı yılların ortasından başlayarak da, "ikinci yeni"ye karşı olanlar için, yapmaya çalıştım. Şimdi de, en genç kuşağın ozanlarıyla, dostça ilişkiler içindeyim.

Öznel açıklamaya gelince, acaba şöyle mi söylesem: Ozan kısmı, genellikle, yaşlandı mı duyarlığını yitirir. Hadi kurur demeyeyim, ama mutlaka görgüsü duygusuna, bilgisi sezgisine ağır basar. Buysa, çokluk yaşlı ozanlarda gördüğümüz kısır şiirlerin, asıl kökenidir. Kişi olarak ben ne kadar bilgiye, görgü ve göreneğe, mantığa bağlı çözümleme ve diyalektik bileşimlere meraklı da olsam, duyarlığımı korudum. Üstelik hayli genç bir duyarlık bu. Delikanlı ozanlarla konuşup tartışırken aynı düzeyde kalabilmemiz bunun kanıtı. Kanıtı ama, acaba, delikanlı duyarlığını sürekli

olarak genç ozanlarla dirsek temasını koruyarak sağlam tutmuş olmadım mı? Kendimi genç ozanlardan -genellikle gençlerden- soyutlasaydım, besbelli bu duyarlılığı böyle diri tutamazdım.

- *Genç Türk ozanlarının en büyük talihsizliği sizce nedir?*

- Coşkularının akıllarını bastırması. Kimisi içerik yönünden, kimisi biçim yönünden coşkulu. Sanıyorlar ki, ağırlığı bu coşkuya verirlerse, ortaya has bir şiir çıkar. Yanılıyorlar. Şiir, heyecanla aklın dengesini içerir. Heyecan, duygusal düzeydeki izlenimleri yoğunlaştırırsa, akıl bilgi düzeyindeki verileri şiire katar. Böylece ortaya nesnel gerçeğin öznel estetik bileşimi çıkmış olur. Çocuklar, işin bilgi yanını kaytarıyor, daha doğrusu benzemeye özendikleri ustalardan kopya çekiyorlar. Ya da, bilgiyi şiirsel bilgi diye değil de, didaktik bilgi diye alıyorlar. Olur mu hiç? Öyle genç ozanlar tanıdım ki, on dokuz yaşında Marx'ı, Engels'i okumuş, Bayburtlu Zihni'yi bilmez, ya da iyi kötü ozanlarımızı tanır, toplumsal gerçekten haberi yok. Bu ikinciler daha çoktur sanırım.

- *Genç ozanların daha önce gelmiş ozanlardan etkilenmesi olayına ne diyebilirsiniz?*

- Şiir sanatıyla birlikte başlamış bir olay. Bu işin okulu olmadığına, ozanlar, usta/çırak ilişkileriyle yetiştiklerine göre olağan sayılmalı. Yalnız etki dendi mi, genellikle, değiş benzerliğini anlar gibiyiz. Bence asıl etki, değiş benzerliğinden ziyade, imge sistemlerinin bir ya da aynı olmalarına denmeli. Çünkü, biliyorsunuz, özgün bir ozanın imge sistemi kişiseldir, bütünüyle ona özgüdür. Ancak gerçek ve önemli ozanlar imge sistemleri getirirler. Getirilen

bu imge sistemleri belirli bir zaman parçası içinde bir ülkenin şiirinde egemen olur, imge sistemi, ozanın nesnel gerçeği öznel merceğinden geçirip, kelimelere aktarış biçimidir. Gençler, çokluk, şiirsel durumları usta ozanların imge anlayışlarıyla algılamaya başlar, başka bir deyişle, belirli bir durumu falan ya da falan ozanın anlayışına göre şiirselleştirirler. Asıl etki budur. Doğaldır. Genç ozan, gerçekten yetenekli ise, giderek ustasının imge sistemini bırakır, kişisel imge düzenini kurar. Bu düzende, ustasının sisteminden esintiler uzunca bir süre kalabilirse de kişiliklerin ayrıldığı kolaylıkla fark edilir.

Bir de, genç ozanın deyiş özentisiyle bir ustayı öykünmesi var ki, bunu ben etki saymıyorum. Bence bu etkiden de önceki aşama. Heves aşaması. Öykünme aşaması. Ülkemizde bu aşamadaki ozan adaylarına "etkilenmiş", imge düzeni etkisi altındakilere, basbayağı "ozan" denir. Oysa, başka ozanların getirdikleri ya da kurdukları imge sistemleriyle onların yazdıkları şiirlerin yeni kopyalarını üretenleri yetişkin ozan saymak yanlış olmalıdır.

Yusufçuk, 1 Kasım 1979

4 şiiri üstüne konuşma

H. A. - Çok yönlü bir sanatçısınız. Roman, senaryo, fıkra yazarlığı, denemecilik, eleştiri de, el attığınız yazın alanları. Ama en çok ozan olarak tanınmaktasınız. Bu nedenle söyleşimizi şiir üzerine yapmak istiyorum. Belki alışılmış bir soru. Sormadan edemeyeceğim. Şiire nasıl başladınız?

A. İ. - İlk şiirimi ilkokulun üçüncü sınıfında yazdığımı, birkaç kere belirtmiştim. 1933 filan olmalı. Şiirin adı 'İlkbahar'dı, sadece 'çiçekler' ve 'kelebekler' kafiyelerini hatırlıyorum. Bir yıl sonra, tarihte okuduğumuz için olacak, 'Attila' diye bir şiir yazmıştım, o zaman İzmir'de Karşıyaka'da oturuyoruz, yalıdaki evde, babama okudum, beğenmedi, iyi ama, bu anlattıklarım şiire başlamak sayılabilir mi?

H. A. - 1946 CHP Şiir Yarışmasında Cebbaroğlu Mehmed Destanı adlı destansı şiiriniz ikincilik almıştı. O zaman ünlü bir ozan olan Fazıl Hüsnü Dağlarca, Çakırın Destanı ile üçüncüydü. Bu olayla ilgili anı ve izlenimlerinizi öğrenebilir miyiz?

A. İ. - 1946 şiir yarışmasına nasıl katıldığımı, *Duvar* adlı şiir kitabımın son basımında, 'meraklısı için notlar' bölümünde ayrıntılı olarak anlattım: Gerçekte yarışmaya, şiirin metnini benden alan amcamla babam, benim namıma katılmışlardı. Sorunuzu fırsat bilerek bir noktayı belirtmek isterim, armağanı kazandığım zaman kimsenin tanımadığı bir şair adayı değildim ben, o dönemin sosyalist çevreleri ve dergileriyle ilişkim vardı: Daha 1943'de "Yeni Edebi- yat"ta, 45/46'da Türkiye Sosyalist Partisi'nin organı "Gün" dergisinde bazı şiirlerim yayımlanmıştı, yalnız öğrenci

olduğumdan, bu tür işlere kalkıştığım için daha önce bir kere belgelendiğimden; bu şiirlerin bazılarını adımla, bazılarını takma adlarla yayımlıyordum. Yine de söylediklerimin doğruluğunu kanıtlayan belge, armağanı kazandığım duyulduktan sonra "Gün" dergisinin okurlarına yaptığı küçük açıklamadır. Bu dergi 2 Mart 1946 tarihli 7. sayısının ikinci sayfasında, şöyle bir not yayımlamıştı: *"CHP şiir müsabakasında ikinci mükâfatı, Ağıt adlı uzun şiirini GÜN'ün ikinci sayısında okumuş olduğunuz arkadaşımız Attilâ İlhan'ın kazandığını sevinçle öğrendik. Biz de arkadaşımızı tebrik ederiz."*

40 yıllarında, edebiyat çevrelerinde, ikisi iktidardan yana, ikisi iktidara karşı, dört ayrı grup vardı, iktidar dediğim faşizan İnönü (CHP) diktası. Bunlar birinci kademede, Ataç, Sabahattin Eyuboğlu, Yaşar Nabi aracılığıyla, Garip üçlüsünü; Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'i tutuyorlardı, ikinci kademede, Suut Kemal Yetkin'in 'himayesinde' görünen Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Oktay Akbal, Salâh Birsell, Fahir Onger, Naim Tirali ve Fazıl Hüsnü yer alıyordu. Bu iki grup CHP diktasının 'resmi' sanatçılarından oluşmuşlardı. İktidara yandaştılar. Karşı yanda ise, solda sosyalistler ve aşırı sağda ırkçı/turancılar yer alırdı. Sosyalistler arasında, Niyazi Akıncıoğlu, Ö. F. Toprak, A. Kadir, Suat Taşer, Cahit Irgat, Mehmet Kemal, Rifat Ilgaz, Sabri Soran vb. sayılabilir. Ben, Ahmet Arif, Arif Barikat (Damar), Şükran Kurdakul, bu takımın şair adayları arasındaydık. 1946 armağanının ilginç yanı, sosyalistlerden birinin, CHP yandaşı iki şair, Cahit Sıtkı ve Fazıl Hüsnü arasında yer almış olmasıydı.

H. A. - Kırk yıla yaklaşan şiir serüveninizde nasıl bir gelişme gösterdiniz? Bol imge, Divan şiirinden yararlanmış, yüksek sesle okumaya elverişli renkli bir şiir, şiirinizin şekli, özellikleri... Bu şiiri oluşturmada hangi ozanların etkisi oldu?

A. İ. - Şiirimin nasıl bir gelişme gösterdiğini değerlendirmek bana düşmez, bunu eleştirmeciler ya da edebiyat tarihçileri -değer bulurlarsa- yapacaklardır. Bu şiirin oluşmasında, sandığınız gibi, sadece bazı ozanların etkisi ya da katkısı olmadı; tam tersine, sinemadan resme, romandan toplumsal bilimlere değin, şiir dışında bir sürü disiplinin katkısı oldu. Çocukluğumdan beri süregelen sinema tutkumu hesaba katmadan, şiirimin doğru değerlendirilebileceğini sanmam. Bunun gibi, diyalektik yöntemin özelliklerini öğrenmemin, şiir oluşturmamda önemli katkıları olduğuna eminim. Elbet, çok eski yıllardan bu yana sevdiğim ozanlar oldu, hep aynı kalmasalar, zaman zaman değişseler de, adlarını rahatlıkla vermişimdir, yine de verebilirim: Halk ozanlarından, Dertli, Bayburt'lu Zihni, Dadaloğlu, Gevheri. Divan ozanlarından Bakî, Nedim. Çağdaşlarımızdan, elbette Nâzım. Bunlar, şiirde 'kan gruplarımızın' uyduğu ozanlar. Bir de, böyle bir yakınlık içinde olmadığım, ama önemsediklerim var: Şeyh Galip ve Nail-i Kadim, Karacaoğlu ve Yunus Emre, Yahya Kemal ve Ahmet Muhip.

Y. K. - En çok sevdiğiniz şiir kitabınızla en çok sevdiğiniz birkaç şiiriniz ve gelmiş geçmiş ozanlarımızdan en değerli bulduğunuz beş tanesinin adını gerekçeleriyle birlikte söyleyebilir misiniz?

A. İ. - Bende belirli bir şiir kitabını sevmek, belirli bir ozana bağlanmak tabiatı yoktur, hiç de olmamıştır. Zaman oldu ki, Nâzım'ın kitapları yasaktı, şiirleri el yazmaları halinde elden ele dolaşıyordu, o tarihte *835 Satır, Gece Gelen Telgrafın* çoğu şiirlerini, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü*

ve *Taranta Babu'ya Mektuplar'ın* önemli kısımlarını, *Kurtuluş Savaşı Destanı'nın* hemen hemen tamamını, ezberime almıştım. Fransız şiirinin tadını almaya başladığım sıralar Apollinaire'in bazı şiirleri, Aragon'un bazı kitapları dilimden düşmedi. Şiiri sevmenin gerekçesi, şiirin kendisini sevdirebilmesidir. Günlerdir Cenab Şahabettin'in bir mısraı zihnimde dolaşıyor, gerekçesi ne, bu ozanı asla benimsemedim, yakın da bulmadım, ama o mısradaki sihir neyse, kendisini şıp diye bana kabul ettirdi. Cenab'ı eleştirmek, hatta yermek için bin neden sayabilirim ama, bunların hiçbirisi o mısraı bana unutturamaz.

Y. K. - Günümüz dünya şiiri açısından bakılacak olursa bugünkü Türk şiirini nasıl değerlendirirsiniz, dünya çapında önemli saydığınız ozanlarımız var mı?

A. i. - Dünya şiiri içinde Türk şiirini değerlendirebilecek kadar, sorunu bilmiyorum. Ömrümde hiç okumadığım şairler var, bazı ülkelerin şiirini ancak kötü çevirilerinden tanırken, nasıl oranlama gibi bir densizliğe kalkışabilirim. Bizde bu tür oyunlar, Türk okurundan ilgi görememiş bazı ozanları ve yazarları, Tanzimatçı saplantılarımızdan yararlanarak, değerlendirebilmek için yapılıyor. Yalnız Osmanlı/Türk şiir geleneğinin, sıradağ dorukları diyebileceğim öyle ozanlar vardır ki, rahatça başka ülkelerin ozanlarıyla aşık atabilir. Benim bazı Divan ozanlarından yaptığım yarım yırtık çeviriler, bazı Fransız dostlarımı altüst etmiştir.

Y. K. - Belleğinizin oldukça güçlü olduğunu biliyoruz. Belki garip gelebilir ama şöyle bir başlasanız ezbere kaç saat şiir okuyabilirsiniz?

A. İ. - Ozanların olur olmaz yerde şiir okumaları başından beri yadırgadığım bir tutum olmuştur. Doktorların, vırt zırt hastalarından söz etmeleri ne kadar yakışıksızsa, şairlerin şiirden ve şiirlerinden söz etmeleri de bence o kadar yakışıksız. Hele içki masasında kafayı bulup milletin birbirine şiir okuması, oldum olası sevmediğim bir şey. Belleğimin güçlü olduğu doğru. Yalnız, belleğimdeki şiirlerin neden orada bulundukları, araştırılırsa görülür ki, bu 'hafızlık' merakından ziyade, bazı siyasal zorunlulukların, bir zamanlar, şimdikinden ağır bastırmasından doğmuştur.

Y. K. - Eleştirmen Asım Bezirci, bir yazısında "A. İlhan'ın şiirinde, yer yer gerçeküstücüleri andıran değişik, güzel, alımlı imgeler, hem özün daha iyi belirtilmesine yararlar, hem de imgeyi yasaklayan Garip şiirine karşı bir tepkiyi açığa vururlar. Bu bakımdan İlhan'ı ikinci yeni hareketinin öncülerinden saymak yanlış olmaz," diye yazıyor, siz bu yargılamayı nasıl buluyorsunuz?

A. İ. - Asım Bezirci'nin söylediği doğru, ama eksik. 40 kuşağındaki toplumcular, siyasal baskılarla 'bertaraf edilip de, ortalık 'resmen' Garip'çilere kalınca 40 toplumcularının ikinci kuşağı olan bizler, ciddi bir eleştiri hareketi yapmayı gereksiniyorduk, hatırlıyorum, Şükran (Kurdakul) ve ben, bu amaçla bazı genç ozanları toplama, bir dergi ve bir bildiriyle ortaya çıkma tasarıları geliştirmiş, bu amaçla Marmara Gazinosu'nda (Beyazıt'taki) bir de toplantı yapmıştık. O toplantıya gelenler arasında Sabih Şendil'i, Edip Cansever'i hatırlıyorum. Sabih uysal görünmüş, Cansever ise, şiiri keyfi için yazdığını söyleyerek, daha çok eğilimli olduğu Birsal/Akbal/Necatigil grubunun tutumunu sergilemişti.

Tasarı kaldı. Sonra ben Nâzım'ın kurtarılması kampanyasına katılmak amacıyla Paris'e gittim. Orada, 'Kendi Kendime Sanat Konuşmaları' diye bir estetik platform hazırlığı yaptım; hem 40 kuşağı aktif gerçekçilerinin, hem de Garip'çilerin toplumsal gerçekçi eleştirisini planladım; Türkiye'ye döndükten sonra da, 'Mavi Hareketi' ya da 'Sosyal Realizm' diye bilinen kampanyayı başlattım. Büyük patırtı oldu. Zamanın gençleri harekete katıldılar, ne var ki soğuk savaş yıllarıydı, eleştirimizin toplumcu yanı şimşekleri derhal üzerine çekti, ağır baskılar başladı. Sonunda, Garip şiirine yöneltilen eleştirilerin estetik ögesi, birtakım genç sanatçılarca benimsenerek, İkinci Yeni dediğimiz soytarılık oluşturuldu. Bunlar, Plekhanov estetiğinden aktardığım imge kuramını alıyor, ama toplumsal içeriğinden boşaltarak, ona biçimci bir özellik veriyorlardı. Böylelikle, hem bir 'yenilik' yapılmış; hem de 'tatlı canları' Menderes baskısından kurtulmuş, meyhanelerde rahatça sarhoş olabilme olanakları sağlanmış oluyordu. Derhal karşı çıktım. Hele 65 yılında, üçüncü Paris dönüşümde, bunların bir de toplumcu ayaklarına yattığını görünce tepem attı. 50'lerdeki Gerçekçilik Savaşı gibi, 60'larda da bir İkinci Yeni Savaşı verdik.

Asım'ın söylemek istediği öncülük, Garip şiirine tepkideki ve imge kuramının savunulmasındaki öncülüktür; yoksa Hazret-i Asım da, Attilâ İlhan şiirinin ikinci Yeni şiirine, ancak bir şimendiferin bir rakı şişesine benzediği kadar benzediğini bilir. Mavi Hareketi ve Sosyal Realizm tartışmaları nedense pek incelenmez, biraz altı üstü karıştırılırsa, 50'lerde de, 60'larda da Marxist ve özgürlükçü bir platform üzerinde, hem Garip'çilere, hem İkinci

Yenici'lere (bu iki dikta evcili şiire) son derece tutarlı, hayli esaslı eleştiriler yöneltmiş olduğu görülecektir. Görülecektir ya, bu takdirde, günümüzde sosyalistin önde gideni geçinen bazı zevatın ne mal oldukları da anlaşılacaktır, onun için, es geçiliyor.

Konuşanlar: Hasibe Ayten/Yunus Koray

Sesimiz, 1 Ocak 1980

5 avuntu mu?

Hiç unutmam, bir tarihte savcının biri bana, toplumsal sorunları dilime dolayacağıma, neden dolayı "tabiat manzaralarından ilham alarak" şiir yazmadığımı sormuştu. Birçokları, şairin, "sadece aşk şiirleri" yazmasından yanadır. Yaygın, biraz da "resmi" bir görüştür bu. Şiir üretimini, bir bakıma, belirli sınırlar içinde tutmak istedikleri söylenebilir. Oysa, yaptıkları şiir tüketimi, şairlere yaptıkları "tavsiyelere" uymaz, tam tersidir.

Galiba söylediklerimi biraz açmalıyım. "Resmi" günlerde şiir nasılsa akla geliyor. Söylevlerde, radyo, televizyon programlarında, haldır haldır okuyorlar. Kimse dinlemez ya, bir meraklısı çıkıp da kulak verse, ne görecektir? Bu şiirlerin, genellikle önerildiği gibi, "tabiat güzelliklerini" ya da "aşk acılarını" "terennüm ettiğini" mi? Hayır! Tüketimi yapılan şiirler ya "hamasî" ya "vatani" şiirlerdir ki, belirli bir toplumsal, hatta siyasal içeriği taşırlar. Propaganda şiirleridir. Yanılıp yakılıp tavsiyelere uymuş, "tabiat ilhamıyla" şiir döktürmüş şairler, şiirlerinin radyoda, televizyonda ele alınmasını boşuna bekler. Herhalde kimse gereksinmiyor, öyle bir şiir tüketimi programlanmaz.

Daha da kötüsü var. Hadi bu "kamu sektörü" diyelim, ya özel sektörde şiir tüketimi hangi düzeydedir dersiniz? Reklam programlarında! ilanlarda! Görünüşte kullanılanlar "aşk meşk şiirleridir" ama, amaç kökeninde ticari olduğundan, şiir yine propaganda amacıyla kullanılmış olur. Seçim özelliklerinden, okuma biçimlerine kadar, her şeyleri kalıplaşmış "ticari" takdimciler, başka "emtianın" sürümünü sağlayabilmek için, bir miktar şiir tüketirler. Bir miktar da

yozlaştırıp kılık değiştirerek, "reklam metni" yazarlarıyla, şarkı sözü yazarlar tüketiyor. Gerçekte, "resmi" şiir tüketimi gibi, bu "ticari" şiir tüketimini de, pek ciddiye alan yoktur.

O zaman soru şu: Günümüzde ve ülkemizde, ister "resmi", ister "hususı" sektörde olsun, şiir ancak belirli bir propaganda gereksinimini karşılamak için tketiliyorsa, niye bazı "aklı evveller" şairleri ısrarla tüketim alanı olmayan şiirleri yazmaya iterler? ıldırırsınlar diye mi? Bundan çıkan bir soru daha var, o daha berbat: Bu işlevsel tüketimlerin dışında, şiiri estetik düzeyde gereksinen, gerçek bir şiir tüketicisi yok mu? Yayınevlerinin şiir kitabı yayımlamaya gittikçe boşverdiklerine, radyonun, televizyonun şiir programı yapmayı akıllarına bile getirmediğine, en kabadayı şiir kitabı satışının ülke nüfusuna oranla hiç mesabesinde kaldığına göre, yok mu diyelim?

Belki de biz kendi kendimizi avutuyoruz.

Yusufçuk, 1 Kasım 1980

6 "kocatepe" ile söyleşi

- Efendim, Tanzimat'tan bu yana şiirimize baktığımızda, şiirlerin atılımlarını belirleyen olgunun siyasal olaylar olduğu görülüyor. Namık Kemal "Vatan" şiirini yazıyordu. Günümüzdeyse siyasaya angaje olmuş ya da slogan olmuş şiirle karşılaşılıyor. Bu tarihsel çizgi acaba Türk şiirinin kaderi midir, yoksa insanların elinde mi Türk şiiri bu hale gelmiştir? Bunlardan değilse, sizce doğrusu nedir?

- Öyle sanıyorum ki, temeldeki yanlış, toplumsal devrimlerin kültürle ya da üstyapısal çabalarla gerçekleştirebileceğini sanmak yanlıştır. Tarihimiz, "yukardan aşağıya" yenileşme girişimleriyle dolu. Toplumu yasalarla yönlendirme eğilimi, çokluk egemen. Böyle bir süreç içinde, aydınların kendilerini "itici güç" sayması şaşılacak şey mi? Ülkemizde toplumsal sınıfların tarihsel rollerine sahip çıkabilecekleri ortam oluşturulmadığı için (yarı sömürge Osmanlı toplumunda ulusal burjuvazi oluşmaz, sanayi gerçekleşmediğinden de işçi sınıfı yok denecek kadar cılız ve çelimsiz) devrimcilik rolü aydına, dolayısıyla şaire düşüyor. Bunun bir bakıma zorunlu, bir bakıma zararlı olduğunu düşünüyorum. Aydınların, bu arada ozanların, devrimci rollerini fazla önemsemeleri, şiire taşıyamayacağı bazı görevleri yüklemeleri sonucunu vermiştir. Oysa şiirin hakkını şiire, işçi sınıfının hakkını işçi sınıfına bırakmak lazım.

- Sizin "Mısraya önem vermeyen bugünkü şiirden (söylediğiniz zaman) ilerde gelecek şiir büyük ölç alacak" gibi bir sözünüz vardı. Günümüz şiirine şöyle bakacak

olursak, sözünüz doğru çıktı. Bu sözü o zaman neye güvenerek söylemiştiniz?

- Sorun, güven sorunu değil, teknik bir sorun. Mısra şiirin temel birimidir. Onu yadsıyamazsınız. Örnekle konuşayım, daha somut olur: Ses, müziğin temel ögesidir ama, birimi gamdır. Tek başına bir la ya da si notası (sesi) bir müzik imgesinin oluşmasına olanak vermez, besteci ancak birimin içerdiği sesleri, yani gamı kullanarak istediği müzik imgelerini kurar. Bunun gibi şiirde kelime temel öge sayılabilir, ama tek başına şiirsel imgeyi kurmaya yetmez, şiirin gamı mısradır, her şiirde yeniden yaratılır. Bunu ciddiye almayan ozanın kalıcı ve etkileyici bir şiir kurabilmesi bana olanak dışı görünüyor.

Bir de şu var; klasik vezinlerde (hece, aruz) mısra önceden belirlenmiş ses kalıplarına oturtulurdu, hiç olmazsa ritim yönünden bir ön kalıbı vardı. Serbest vezin ozanı bu kalıptan kurtarmış, ama şiirinde her mısraın ses kalıbını özgün olarak yeniden yaratması zorunluluğuna sokmuştur. Mısradan kurtulmak, hele vezni reddetmek dolayısıyla bir akıl sayıldıysa, büyük yanlış oldu. Serbest vezin, ozanı, şiirsel imgeyi kurmak doğrultusunda, hem ritim, hem mısra bakımından, büsbütün yaratıcılığa itiyor, sadece fiillerinin yeri değiştirilmiş devrik cümleyle şiir yazılmayacağını kesinleştiriyordu. Bırakın genç ozanları yaşlılardan çoğunun bu gerçeği teknik olarak kavradığını sanmıyorum. Şiirlerinin zaman karşısında dökülmesi bundandır.

- *Sayın ilhan, 70'li yıllarda edebiyat alanımıza katılanların şiirlerini genelde beğeniyor musunuz? Beğenmediğiniz ozanlardaki eksiklikler sizce nelerdir?*

- Çoğunuzun unuttuğu bir noktayı hatırlatarak işe başlayayım: 70'li yıllarda şiire başlayan ya da bu sürede adını duyuranların çoğunu ben Demokrat İzmir'in Edebiyat bölümünde lanse etmişimdir. Bir Erol ankaya, bir Hüseyin Yurttaş, bir Veysel olak, bir Necati Yıldırım, adını birden çıkaramadığım daha niceleri, şiir koromuza seslerini ilk kez ya da etkileyici olarak, orada katmışlardır. Bu bakımdan, çoğunun gelişmesini dikkatle izlemişimdir.

Eksiklik fazlalık konusunda ne demeli? Bence, slogancılık belirli bir süre, en büyük hastalık oldu. Siyasal görüşlerini imbikten geçirip damıtarak değil de, örgütlerin sunduğu kaba cümleler halinde şiirlerine geçirdiler. Çok şükür bunun hata olduğu genellikle anlaşılmıştır. Bir de şiirin teknik sorunları üzerinde yeterince düşünmediklerini sanıyorum. Son zamanlarda ise, kuşak olarak kendilerini kabul ettirmek çabaları, güzel bir şiir yazmak çabalarının önüne geçti gibi. Oysa güçlü şiirler onları daha çabuk benimsetir.

- Efendim, ardınızı izleyen genç ve yetişkin şairler var, özünde bunların çoğu sizden etkilenen şairler. Bunu kuşak esprisiyle açıklayacak olursak 70 kuşağı çoğunluğuyla sizi örnek almıştır. Oysa onların şiirlerinde zaman zaman kötü öykünme ve izleğe rastlamak da olanaklıdır. Onlara ne salıklarsınız acaba?

- Örnek almak başka, etkilenmek başka: birbirine karıştırılmamalı. Genç bir ozan, öncekilerden birini, sanatından etkilenmeden de örnek alabilir. Etkilenme daha çok estetik düzeyde cereyan ediyor, siyasal düzeye de sarkabiliyor. Gençlerin, benim getirdiğim imge sistemini kullanmaya yatkın olduğunu başkaları da söyledi. Kısmen

doğru sayılabilirse de, genelleştirmek hem yanlıştır, hem tehlikeli. Yeni ozanlarımızın düştüğü yanlışlar, bence, şiiri yeterince ciddiye almayışlarından doğuyor. Bunu şundan söyledim: Delikanlı siyasal angajmanına verdiği önemi, şiirine vermiyor; şiirini, siyasal tavrına kurban ediyor. Bu tutumun iyi bir şiir getirmeyeceği besbellidir, iyi militan getirir mi? O da şüpheli. Gençlere öğüdüm, yıllardır hiç değişmez; Halk ve Divan şiirini, (hatta Tanzimat, Edebiyat-ı Cedide, Fecr-i Ati'yi) iyi okuyup özümlesinler; toplumculuğu, şiir çerçevesinde kalarak yapsınlar, toplumsal özü estetik yapıya usturuyla yedirsinler, pot durmasın.

-
- *Sayın İlhan, son şiirlerinizden birinde “Attilâ İlhan da ölür” gibi dizelerinize rastlıyoruz. Bunun sizce nasıl bir açıklaması var?*

- Yalnız son şiirlerimde mi? Sisler Bulvarı'nda, Geç Kalmış Ölü'de, Kaptan'da, Cinayet Saati'nda... daha nicelerinde ölümünden söz etmişimdir. Ölüm theme'i, aşk, korku, cinsellik, yalnızlık vs. gibi şiirimin temel dayanaklarından birisidir; zira bu içerikler, insanın doğasal diyalektiğinin ölümsüz karşıtlıkları: ilk insan da ölümden ürkerdi, çağdaş insan da ürker, aradaki fark nitelik değil, derece farkıdır: gelişme süreci, sürüp giden sarmalında, daha yüksek hizada aynı yere gelir hep. Sanatçının doğa/insan, hatta evren/insan karşıtlığının, bilincine yansıyan çelişkilerini ifade etmesi, gelecek kuşaklarca benimsenmesini hazırlayan yollardan biridir. Doğasal diyalektik sorunlarının, toplumsal diyalektik sorunlarından daha sürekli olduğunu kim yadsıyabilir? Ağa/ırgat çelişkisi, ağalık kurumu tarihten silince, okur için ilginç olmaktan çıkacaktır ama, evren durdukça varlık/yokluk diyalektiğinin işleyeceğini hangimiz yadsıyabilir?

Kocatepe, 1 Ocak 1981

7 türk şiirinde gençler (ustalar ne diyor?)

/Genç şairlerin falına bakmaya, Nurullah Ataç meraklıydı. 40'lı yılların sonlarına doğru, 'üzerine oynadığı' iki genç şairden biri bendim, öteki Turgut (Uyar). Edebiyatımızın bu sevimli diktatörünün yüzünü bilmem ağartabildik mi? Kendi hesabıma 50'li yıllarda ben, genç şairlerden Yılmaz Gruda, Ahmet Oktay ve Cemal Süreya'yı tutmuştum. 60'lı yıllarda ise Arif Karakoç, Erol Çankaya ve Hüseyin Yurttaş'ı. 70'li yıllara gelince Yusufçuk'ta adını verdiğim üç genç şair, o tarihte henüz ilk şiirlerini yayımlamamışlardı bile, sonradan ufak ufak dergilerde görünmeye başladılar: Hürol Taşdelen, Siyami Yozgat ve Güniz Baykamlı ilerde 'bir şeyler' yapıp yapamayacakları, elbette bireysel sanat bileşimlerini gerçekleştirmelerine bağlı!/

/Son sözümü biraz açmalıyım: Türk şiirinde, son otuz yıldır, özgün imge sistemleri getiren şairler, pek çıkmamıştır. Bence şairin önemi buradan kaynaklanıyor, aynı zamanda çağdaş bir fikir bileşimiyle özgün bir imge bileşimini iç içe gerçekleştirecek! Zor elbette, sadece estetik yetenek ve bilgi yetmez; felsefe, toplumbilim, hatta iktisat düzeyinde sağlam ve geçerli bilgi sahibi olmak gerekir. Oysa şairlerimizin çoğu, usta belledikleri kılavuz şairlerin imge sistemlerini ödünç alıyorlar, ömürleri boylarınca da kullanıyorlar. İmge sistemi kurmuş şair deyince ne anladığımı belirtmek için, isterseniz örnek vereyim; Dranas böyle bir şairdir, Nâzım böyle bir şairdir, Dağlarca böyle bir şairdir, Necatigil böyle bir şairdir, vs. İmge sistemlerini tutarsınız tutmazsınız, ayrı bahis, bu özgün imge sistemi kurdukları gerçeğini gölgelemez. Hepsi kurdukları sistemi

yeterince geliştirebilmiş midir? Elbette, hayır! Çünkü, Türk sanatçılarının başına bela olan üç faktör, aralarından bazılarını, olumsuz yönde etkileyebilmiştir: a. Alkolizm, b. Kültürsüzlük, c. Siyasal baskı! Aynı üç faktörün, hele öteki şairlerdeki 'tahribatını' anlata anlata bitiremeyiz./

/Öyleyse, genç şairler, bir yandan bu üç beladan kendilerini korumaya çalışacaklar, bir yandan da özgün imge sistemleri geliştirecekler. Alkolizm, şairi yüzeyselleştiriyor, kurutuyor; Cahit Sıtkı'nın, Cahit Irgat' ın bir ilk şiirlerini okuyunuz, bir de son yazdıklarını, dediğimi hemen fark edersiniz. Kültürsüzlük, daha büyük bela; yetenekle yetinmek, sonunda özgünlüğünü kaybeden bir mekanizmaya tutsak olmak demek: şiir üretimi ya giderek durur ya da öyle mekanik bir hale gelir ki, bütün etkileyiciliğini yitirir. Siyasal baskının ne olduğu malum, etkisiyse ya şairi kısırlaştırmak ya da alan değıştirtmek! Genç şairler, yolları üstündeki bu tuzaklardan uzak duracaklar, bir. Başka şairlerin imge sistemlerinden yararlansalar bile, özgün imge sistemlerini yaratmaya çalışacaklar, iki. Oldu oldu, olmadı mı yandı bizim umutlar!/

Milliyet Sanat Dergisi, 15 Şubat 1981

8 şiirde, kurtuluş savaşı

Dönemeç - Sizi, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızı, şiirlerinize konu edinmeye iten nedenler nelerdir? Bu şiirleri yazarken hangi ölçütleri dikkate aldığınızı ve özellikle neleri vermeyi amaçladığınızı açıklayınız?

Attilâ ilhan - Tarih bilinci olmayan bir sanatçının çağını kavrayamayacağını, anlayamayacağını düşünürüm. Bu bilinci edinmenin yolu bilimsel yöntemle tarih, iktisat ve sosyoloji araştırmaları yapmaktır. Sanatçı, içinde yaşadığı toplumun uzak ve yakın geçmişini, iktisat ve sosyoloji açısından bilimsel olarak inceleyecek ki, onu geleceğe yönelten sağlam bir tarih bilincine kavuşabilsin.

Türk sanatçısı -hele benim neslimin sanatçıları- Kurtuluş Savaşı'nın yakın ertesinde doğup büyümüştür ama, doğrusu Devlet-i Aliyye'nin batışıyla da, İstiklal Harbi'yle de, Cumhuriyet'in ilanıyla da, ciddi olarak ilgilenmemiştir. Sadece 'cumhuriyetçi' olabilmenin, o dönemde, ne büyük bir devrimcilik olduğunu kestirebilen azdı. (Şimdi çok mudur, o da sorulacak soru ya, neyse!) Osmanlı'dan müdevver bazı sanatçılar, mayası övgüye dayanan bir 'devrim' sanatı yapıyor; diğer bazılarıysa, gizli gizli, yerinde yeller esen eski saltanatın özlemini dile getirmeye çalışıyordu. Cumhuriyet nesli sanatçıları, onları beğenmedi, elinin tersiyle itti, ama yerine tarih bilinci olan bir sanat (bir şiir) koymayı düşünmedi. Zira, cumhuriyet nesli şiir yazacak çağa yetiştiğinde Müdafaa-i Hukuk öğretisi, İnönü diktasının üst- yapısal kültür ilericiliğine dönüşmüş, cumhuriyetçi bir ulusal bileşim yerine, 'baticılık' ağır basar olmuştu. Bilindiği

gibi, Kurtuluş Savaşı'nı, genellikle Anadolu ihtilali konularını, tek partinin dalkavuğu 'maaşlı' şairlere bırakıp, 'yeniler' küçük adamın yaşama sevincini anlatmak peşine düştüler. Üstelik bu işi, gerçeküstücü Avrupalılardan aldıkları ilhamla yapıyorlardı.

Daha o zaman, Anadolu İhtilali'ni ve onun yöneticisini, Behçet Kemal türünden ozanların elinden kurtarmak gerektiğine, yine toplumcular hükmetmişlerdir. Nâzım'ın 'Kurtuluş Savaşı Destanı', tam da İnönü diktası yıllarına düşer; kurtuluşun hangi koşullarda, hangi perspektifle yapıldığına orada sağlam işaretler vardır.

Kendi hesabıma, yaptığım işin çağdaş olmasını, bununla yetinmeyip, geleceğe açılmasını istiyordum. Daha 1950'lerin başlarında, bunun için, yakın tarihimize iktisat ve sosyoloji düzeyinde eğilmenin zorunlu olduğunu kavradım. Böyle bir background olmazsa, ne şiirim, ne romanım ulusal bir tabana oturabilecekti, ne de savunacağım fikirler. Ulusal bileşim zorunluluğunu kavradığım an, yakın tarihimizin (tabii, uzağının da) verilerini araştırmak, öğrenmek, sindirmek ve değerlendirmek zorunda olduğumu da kavradım. Buradan Kurtuluş Savaşı'nın işlenmesine geçmek, sorun değildi. Hele ulusal demokratik devrimi içeren, antiemperyalist bir halk savaşı olması, toplumcu bir ozana büyük heyecanlar verebiliyordu.

O günden bu güne, Kurtuluş Savaşı'nı işlemekle kalmadım, Osmanlı'nın batışını, hem şiir düzeyinde, hem roman düzeyinde ele aldım. Genç sanatçıların da aynı şeyi yapmasını öneririm. Bugünü anlamak, durumumuzu iyi değerlendirebilmek için, son iki yüzyılımızı çok iyi bilmek gerekiyor.

Dönemeç, sayı: 48-49, temmuz/ağustos 1981

9 şiir söylemek

Bazı şairlerimizin aksine, ben, ne şiir "yapıyorum", ne de şiir "yazıyorum". Ben, şiir "söylüyorum".

Şiiri "yapmak" da "yazmak" da gerçekte, içeriğin biçimle diyalektik ilişkisini koparıyor. Öyle ki, imge (içerik) mısra birimiyle somutlaşmış olarak, şiirin özü olmaktan çıkıyor; öncelik kelimeye, üstelik imgenin somutlaşma aracı olan değil, imgeden bağımsız ve çıplak kelimeye veriliyor. O zaman şairin işi de, bu birbirinden ve içeriğinden soyutlanmış kelimeler arasında, bulmaca karesi doldurur gibi, çeşitli biçimsel "hünerler" düzenlemeye "inhisar" ediyor. Benim kafama göre, böyle bir şiir çalışması, bireysel olarak da toplumsal olarak da şairden dışa alınmış, biçimsel ve biçimci bir çalışmadır.

Ya şiir söylemek? Burada "esas", toplumsal sınıfsal psikolojiden, şairin bireysel psikolojisine yansımış (psikolojisinde billurlaşmış) duygu, düşünce ve sorunların, önce imgeleşmesi, dil aracılığıyla sonra kelimelere binerek somutlaştırılmasıdır. Çalışma bir iç çalışmasıdır, zihinseldir. Kâğıt üstüne kelimeleri dizmek, onlara köşe kapmaca oynatıp paraboller yapmaktan çok imgeleşmiş içeriğin sözlü "temrinlerle" mısralara dökülmesidir.

Mısra birimi, imgenin, kendine özgü bir ritimle, belleğe taşınmasına yarar. Mısra, vezin dediğimiz hazır ritim kalıplarının, oldum olası temel birimidir; ya hecelerinin sayısı ve durakları, ya açıklığı ve kapalılığı ile imgelerin belirli bir ritimle deyimlenmesinde önemli iş görür. Vezin de kafiye gibi, aslında şiirin "müziği" için kullanılıyor, "müziğin"

amacıysa şiirsel imgenin belleğe tam yansıması, orada yer etmesidir. Bu bakımdan, şiir "yapmak" dümenine yatıldı mı hem imgeleşmiş içerik, hem ritim kaybolur, bu yüzden de bellekle şiirsel imge (içerik) arasındaki bağlantı kopar. Şiir "inşaatçıların" hiçbir şiirinin ezberlenememesi, okunduğu anda unutulması, bundandır. Demek ki, "serbest vezin"le şiir söylemek, "vezinsiz" şiir söylemek anlamına gelmez; tam tersine, şairin hazır kalıpları kullanmayıp, her şiir için "özel" bir vezin yaratması anlamına gelir; bu da mısradan vazgeçmeyi değil, ritim tutarlılığı sağlam, değişik ve özgün mısralar üretmeyi gerektirir.

Ben, işte bu çerçeve içinde, şiir söylüyorum.

Türk Dili, 1 Ağustos 1981

10 şiirden çok, laf..

Kimsenin doğru dürüst şiir okuduğunu sanmıyorum. Şairlerin bile! Şiirden çok, lafıyla oyalanıyoruz, işini ciddiye alan az. Eskiler ('yeni' şiirin öncüleri), tecrübeyle geliştirdikleri kalıplardan, hiçbir etkileme gücü olmayan şiirler üretiyorlar: 'seri halinde imalat'. Sanmam ki son beş yıldır yayımladıklarından tek bir şiir ezberlenebilmiş olsun! Ezberde kalmayan şiirin, çekiver kuyruğunu!

Öncüleri boşa dönen kasnak durumuna düşüren, şiiri sadece yetenek, sürekli uğraşma, dil sorunu sanmalarıdır: edebiyatçılıklarının kurbanı oldular. Çoğumuz, sadece edebi kültürün, iyi ve etkili şair olmaya yettiğine hâlâ inanırız. Yetmez. Yetmiyor. Yetmedi. Şairin iç zenginliğini sürekli kılan, dünyayı ve hayatı algılayışı ise, bunu tam anlamıyla gerçekleştiren bilimsel bir yöntem edinmesidir. Yöntem de yetmez, uygulamasını bilmek lazım. Uygulamasını bilmek de yetmez, özgün bileşim çıkarabilmek lazım. Bu da, geniş bilgi platformu gerektiriyor; tarih bileceksin, toplumbilim bileceksin, iktisat bileceksin; insanı, birey ve toplum ölçeğinde, bu bilgilerin merceğinden geçirip de değerlendireceksin; elde edeceğin öz (içerik), şiir sanatının koşullarına, gereklerine uygun olarak, başaracağın estetik bileşimin mayasıdır, ama kendisi değil.

Çünkü şiir yalnız bilgiyle yazılmaz, duyguyla yazılır; bilginin duyguya, duygunun imgeye dönüştürülmesi de, şairin asıl işidir, yani zanaatı. İmgeleştirme süreci ve sistemi özgün (orijinal) olmayan şairin, etkileyici olabileceğine hiç inanmadım, imgeyi sadece kelime istifi diye ananlarınsa, çapraz bulmacayla şiiri birbirine karıştırdıkları, aşağı yukarı

kesindir. Türk şiirinin böyle bir çıkmaza girmesinde, galiba gelenekten kopmasıyla, TDK uydurmacılığına kanıp, yeni ve anlaşılmaz bir şiir şifresine yozlaşması sebep olmuştur. Gelenekten kopma mısraı öldürdü, oysa mısra cümleye yozlaştı mı, şiir şiirlikten çıkıyor, etkileme gücü sıfıra eşit! Sayfalarca 'şiir' okuyor, en küçük heyecan duyamıyoruz.

Genç şairlerin ilkin bu yanılgıları saptaması zorunlu?dur: önce yöntem, sonra bilgi, bilginin duyguya, duygunun imgeye dönüştürülmesi, nihayet imgenin "şayan-ı kabul" dil olanaklarıyla özgün bir biçimde okura aktarılması; geçerli süreç budur. Kim ki bu sürece kulak vermiyor, zamanın kalburu onu şiirden eleyecektir.

Gösteri, 1 Aralık 1981

ATTİLÂ İLHAN BÜTÜN ŞİİRLERİ

1. Duvar
2. Sisler Bulvarı
3. Yağmur Kaçağı
4. Ben Sana Mecburum
5. Bela Çiçeğı
6. Yasak Sevişmek
7. Tutuklunun Günlüğü
(1974 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü)
8. Böyle Bir Sevmek
9. Elde Var Hüzün
10. Korkunun Krallığı
11. Ayrılık Sevdaya Dâhil
12. Ölmek İçin Erken Sevmek İçin Geç